

Marta Piotrowska

Notariusz – nietypowy przedsiębiorca?

Na gruncie prawa cywilnego notariusz został uznany za przedsiębiorcę w dniu 25 września 2003 r., kiedy weszła w życie jedna z najważniejszych nowelizacji kodeksu cywilnego od 1990 r.¹ Wówczas obowiązywał jeszcze art. 24 a ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (dalej: pr. o not.)², który stanowił, że notariusz nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów – Prawo działalności gospodarczej³. W związku z tym panował chaos w odniesieniu do samego pojęcia przedsiębiorcy. Inny krąg podmiotów uznawany był za niego na gruncie prawa publicznego, a inny na gruncie prawa prywatnego. Konieczna była zatem harmonizacja definicji przedsiębiorcy w ustawie regulującej wykonywanie działalności gospodarczej z przepisami kodeksu cywilnego.

Postulat ten zrealizowano 21 sierpnia 2004 r., kiedy to weszła w życie ustawa o swobodzie działalności gospodarczej (dalej u.s.d.g.)⁴, w której za przedsiębiorców uznano osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki

¹ Chodzi o ustawę z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 49, poz. 408).

² Tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369 z późn. zm.

³ Dz.U. z 1999 r. Nr 101, poz. 1178 z późn. zm.

⁴ Dz.U. Nr 173, poz. 1807 z późn. zm. Należy zauważyć, że na podstawie art. 8 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 173, poz. 1808), uchylony został art. 24a ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, na mocy którego notariusz nie był uważany za przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów prawa działalności gospodarczej.

organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – wykonujące we własnym imieniu działalność gospodarczą, a także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej. Ustawa ta rozszerzyła dotychczas obowiązującą definicję działalności gospodarczej⁵ i za jej rodzaj uznała działalność zawodową, co spowodowało, że do grona przedsiębiorców zaliczeni zostali także notariusze.

Wśród przedstawicieli doktryny pojawił się wówczas pogląd, że z chwilą wejścia w życie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej należy odnotować nową pozycję ustrojową notariusza w obrocie prawnym i gospodarczym⁶. Stwierdzono, że wykreślenie art. 24a ustawy – Prawo o notariacie godzi w status zawodu notariusza jako osoby zaufania publicznego, sporządzającego zlecone mu przez prawo czynności o charakterze publicznoprawnym⁷.

Powstaje zatem pytanie, dlaczego uznanie notariusza za przedsiębiorcę spowodowało taki przełom w jego pozycji ustrojowej i stało się przyczyną ożywionej dyskusji o jego statusie? Często spotykamy się z odpowiedzią, że notariusz to przecież funkcjonariusz publiczny, gwarant obrotu prawnego, osoba zaufania publicznego, mająca do spełnienia szczególną misję w społeczeństwie i państwie. Wszystko to powoduje, że nie można postawić znaku równości pomiędzy notariuszami a innymi przedsiębiorcami.

W doktrynie podnosi się także kwestię samego pojęcia działalności zawodowej i formułuje w związku z tym pytanie, czy ten rodzaj działalności, jaką wykonuje notariusz, może być uznany za „działalność zawodową”, a dalej za działalność gospodarczą w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Jeżeli odpowiedź na to pytanie będzie twierdząca, można by pójść dalej i zapytać, czy dają się pogodzić ze sobą cechy charakterystyczne dla zawodu zaufania publicznego, funkcjonariusza publicznego i przedsiębiorcy? Może w przypadku notariusza będziemy mieli do czynienia z przedsiębiorcą szczególnym czy

⁵ Por. art. 2 ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 z późn. zm.).

⁶ J. J a c y s z y n, *Notariusz, czyli przedsiębiorca*, Rejent 2005, nr 1, s. 142.

⁷ R. S z t y k, *Prawo zamówień publicznych w praktyce notarialnej*, Rejent 2004, nr 5, s. 32.

nawet przedsiębiorcą zaufania publicznego⁸, który nie prowadzi typowej działalności gospodarczej?

Notariusz przedsiębiorcą

Działalność gospodarcza w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej została zdefiniowana za pomocą dwóch kryteriów. Pierwsze wskazuje na poszczególne rodzaje działalności, drugie natomiast na cechy, którymi musi się ona charakteryzować, by dana aktywność mogła być zaliczona do działalności gospodarczej w rozumieniu art. 2 u.s.d.g. I tak działalność zawodowa to działalność gospodarcza, jeżeli jest wykonywana w celach zarobkowych, w sposób zorganizowany i ciągły.

Należy zauważyć, że w polskim prawie termin działalności zawodowej nie został zdefiniowany. W doktrynie podejmuje się próby scharakteryzowania tego rodzaju aktywności poprzez wskazanie na istotne jej cechy⁹. Przyjmuje się, że chodzi tu o profesjonalne, zarobkowe, ciągle wykonywanie określonego zawodu¹⁰, przy czym działalność ta może być wykonywana w pewien sposób z uwzględnieniem specjalnych procedur i umiejętności¹¹. Zwraca się także uwagę na różnicę pomiędzy działalnością zawodową a działalnością wykonywaną „zawodowo”¹².

⁸ Proponuje się jeszcze inne określenia, np. przedsiębiorca specyficzny, *quasi*-przedsiębiorca, notariusz nowej generacji. Są one formułowane przy okazji dyskusji na temat statusu notariusza. Zob. J. Jacyzyn, *Notariusz, czyli...*, s. 147; K. Rychter, *Notariusze. Nowe zasady wykonywania zawodu*. Rozmowa z L. Zabielskim, notariuszem. *Przedsiębiorca zaufania publicznego*, Gazeta Prawna z 10-12 września 2004 r., nr 178.

⁹ Zob. R. Blicharz, M. Pawełczyk, *Notariusz, czyli kto?*, PUG 2004, nr 43, s. 5-11; T. Mróz, E. Bieniek-Koronkiewicz, *Kontrowersje wokół pojęcia „przedsiębiorca”*, Prawo Spółek 2003, nr 6, s. 40-48; T. Szanciło, *Przedsiębiorca w prawie polskim*, PPH 2005, nr 3, s. 4-12; M. Pawełczyk, *Przedsiębiorca w świetle ustawy o swobodzie działalności gospodarczej*, Radca Prawny 2005, nr 6, s. 35-46.

¹⁰ Tak E. Gniewek, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2006, s. 96. W literaturze, definiując działalność zawodową, wychodzi się od pojęcia zawodu; zob. Ł. Błaszcza, *Radca prawny jako przedsiębiorca – refleksje na tle art. 43¹ KC i art. 479¹ KPC*, Monitor Prawniczy 2004, nr 13, s. 600; M. Szudło, *Swoboda działalności gospodarczej*, Warszawa 2005, s. 31.

¹¹ J. Frąckowiak, *Instytucje prawa handlowego w kodeksie cywilnym*, Rejent 2003, nr 6, s. 36.

¹² Zob. K. Pietrzykowski, *Kodeks cywilny. t. I: Komentarz do artykułów 1-449*, Warszawa 2005, *Legalis*. Autor traktuje działalność zawodową jako wykonywaną we wła-

W literaturze podkreśla się, że na działalność zawodową składają się zarówno elementy formalne, jak i materialne¹³. Do tych pierwszych zalicza się m. in. obowiązek rejestracji, założenia rachunku bankowego, obowiązki podatkowe, do drugich natomiast – prowadzenie przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym.

Wracając do zawodu notariusza, należy wskazać, że w ramach jego działalności zawodowej będzie się mieściło dokonywanie czynności notarialnych, czyli takich, którym strony są obowiązane lub pragną nadać formę aktu notarialnego. Prawo wykonywania zawodu notariusza uzyskuje się po długim procesie kształcenia, a wymóg zdobycia wiedzy teoretycznej, jak i praktyczna nauka zawodu, a także obowiązek stałego podnoszenia kwalifikacji niewątpliwie czynią z notariuszy profesjonalistów¹⁴.

Nie ulega jednak wątpliwości, że działalność zawodowa notariusza charakteryzuje się szeregiem specyficznych dla niego cech i dlatego też różni się od działalności innych przedsiębiorców. Czy można jednak uznać wykonywanie przez niego zawodu za działalność gospodarczą?

Zgodnie z ustawą o swobodzie działalności, działalność gospodarcza powinna mieć charakter zarobkowy, co oznacza, że jest wykonywana w celu osiągnięcia zysku¹⁵, przy czym zaznaczyć należy, że charakteru

snym imieniu i na własny rachunek działalność profesjonalną. Zwraca także uwagę na różnicę pomiędzy działalnością zawodową a działalnością wykonywaną „zawodowo”. Por. C. Kosiowski, *Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 27 i nast. Autor podkreśla wymóg zachowania staranności przy wykonywaniu obowiązków w ramach działalności zawodowej.

¹³ Zob. Ł. Błaszcza, *W nawiązaniu do polemiki – jeszcze raz o statusie radcy prawnego*, *Radca Prawny* 2006, nr 2, s. 92.

¹⁴ Nie są to jedyne warunki, które trzeba spełnić, by otrzymać prawo wykonywania zawodu notariusza i które są gwarancją profesjonalnego wykonywania tego zawodu. Zob. B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *Odpowiedzialność profesjonalistów*, PIŻ z 15 i 22 listopada 1997 r., podaję za Ł. Błaszcza, *Radca prawny jako...*, s. 600. Autorka twierdzi, że profesjonalista powinien prezentować sprawność i biegłość w wykonywanym zawodzie, a samo uzyskanie prawa wykonywania zawodu nie gwarantuje posiadania kompetencji, chodzi bowiem o kompetencje rzeczywiste, a nie tylko formalne.

¹⁵ Zob. C. Kosiowski, *Ustawa o swobodzie...*, s. 25. Autor podkreśla, że zarobkowego celu działalności gospodarczej nie należy kojarzyć z osiągnięciem dochodów z tej działalności.

zarobkowego nie mają takie działania, których celem jest wyłącznie zaspokojenie potrzeb własnych¹⁶. Notariusze za dokonywane czynności notarialne pobierają wynagrodzenie¹⁷, które jest często (jak nie w większości przypadków) zasadniczym źródłem ich utrzymania, ponadto wykonując swój zawód zaspokajają potrzeby innych. Należy zatem stwierdzić, że działalność zawodowa notariuszy ma charakter zarobkowy.

By można było mówić, że jest ona działalnością gospodarczą, musi być wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły¹⁸, to znaczy w ramach procesu, który obejmuje szereg zaplanowanych czynności¹⁹, przy czym chodzi tu o powtarzalność pewnych działań²⁰ i względnie stały zamiar ich wykonywania²¹. Nie mogą to być czynności jednorazowe, działania doraźne, podejmowane od przypadku do przypadku.

¹⁶ Zob. M. Szydło, *Swoboda działalności...*, s. 36 i nast. Autor twierdzi, że działalność gospodarczą prowadzi ten podmiot, który działa w celu zarobkowym, ale jednocześnie uczestniczy w obrocie gospodarczym, to jest zaspokaja na rynku określone cudze potrzeby.

¹⁷ Szerzej J. Jacyś z y n, *Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce*, Warszawa 2004, s. 328; S. Koro l u k, *Zmiany w Kodeksie cywilnym. Przedsiębiorca-działalność zawodowa – część III*, Edukacja Prawnicza 2003, nr 5, s. 24. Zob. też M. Szydło, *Osoby wykonujące wolne zawody prawnicze jako przedsiębiorcy*, Przegląd Sądowy 2004, nr 2, s. 32 i nast. Autor, wskazując na przepisy o zakazie prowadzenia innych rodzajów działalności, stwierdza, że niejako wymuszają one na osobach świadczących pomoc prawną, aby traktowały tego typu działalność jako swoje stałe i główne źródło dochodów, a nie jako aktywność podejmowaną okazjonalnie i dorywczo, np. obok zawartej umowy o pracę. Autor zauważa też, że w przypadku wolnych zawodów mówi się nie tyle o braku w ich aktywności cech działalności zarobkowej, ile raczej o bezinteresowności tej grupy zawodowej, a bezinteresowność nie wyklucza dążenia do generowania zysków.

¹⁸ Zob. J. Frąckowiak, *Instytucje prawa handlowego...*, s. 35. Autor przyjmuje, że stwierdzenie „prowadzi działalność” zakłada, że ma to być ciąg działań, a nie tylko pojedyncze czynności, zatem przedsiębiorcą będzie tylko ten, kto wykonuje czynności powtarzalne i w taki sposób, że tworzą one pewną całość, a nie stanowią oderwanego świadczenia czy świadczeń określonych rzeczy czy usług. Zob. też M. Szydło, *Swoboda działalności...*, s. 56. Autor interpretuje przesłankę ciągłości w trzech podstawowych aspektach: czasowym, celowym (planowym) oraz stałej podstawy utrzymania się.

¹⁹ A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2005, s. 16; zob. też J. Jacyś z y n, *Wykonywanie wolnych zawodów...*, s. 83 i nast.

²⁰ K. Pietrzykowski, *Kodeks cywilny...*; zob. też C. Kosikowski, *Ustawa o swobodzie...*, s. 26. Autor zaznacza, że ciągłość działalności gospodarczej świadczy o względnie stałym zamiarze jej wykonywania.

²¹ C. Kosikowski, *Ustawa o swobodzie...*, s. 26.

W doktrynie spotykamy się z poglądem, że działalność zorganizowana to przede wszystkim taka, która wiąże się z posługiwaniem się przez przedsiębiorcę nazwą (lub firmą), prowadzeniem księgowości, gromadzeniem dokumentów oraz wykorzystywaniem do tej działalności zespołu składników majątkowych²². M. Szydło stwierdza, że przesłanka „zorganizowania” może być rozumiana w znaczeniu formalnym i materialnym, a każda działalność gospodarcza powinna być „zorganizowana” co najmniej w jednym spośród tych dwóch wymienionych znaczeń²³. O zorganizowaniu w znaczeniu formalnym można mówić, gdy osoba podejmie szereg konkretnych czynności, które są niezbędne dla zaistnienia w obrocie gospodarczym, np. uzyska wpis do właściwego rejestru, dokona zgłoszenia podatkowego, statystycznego czy założy rachunek bankowy. O zorganizowaniu działalności gospodarczej w znaczeniu materialnym możemy natomiast mówić wtedy, gdy jest ona prowadzona przy wykorzystaniu przedsiębiorstwa w sensie materialnym²⁴, przy czym w ramach każdego przedsiębiorstwa można wyróżnić jego element obiektywny, czyli jego składniki materialne i niematerialne, oraz element subiektywny, to jest osobistą działalność przedsiębiorcy²⁵.

Tak rozumiane kryterium zorganizowania i ciągłości zostaje spełnione przy wykonywaniu działalności zawodowej przez notariusza. Dokonuje on czynności notarialnych w kancelarii, która powinna być czynna w dniach powszednich co najmniej sześć godzin dziennie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki albo szczególnych potrzeb może być czynna nawet w niedziele i święta. Notariusz zatrudnia pracowników kancelarii,

²² J. Ciechanowicz-McLean, A. Powalowski, *Prawo gospodarcze publiczne. Zarys wykładu*, Warszawa 2003, s. 75; zob też E. Gniewek, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz...*, s. 96. Autor twierdzi, że zasadniczo prowadzenie działalności gospodarczej następuje w formie „zorganizowanego przedsiębiorstwa” (w znaczeniu przedmiotowym).

²³ M. Szydło, *Swoboda działalności...*, s. 47 i 48. Zob. też C. Kosikowski, *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim*, PiP 2001, z. 4, s. 18; C. Kosikowski, *Ustawa o swobodzie...*, s. 26.

²⁴ Definicję przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym zawiera art. 55¹ k.c. Zawarte tam wyliczenie składników przedsiębiorstwa nie ma charakteru wyczerpującego.

²⁵ Zob. M. Szydło, *Swoboda działalności...*, s. 53. Autor podkreśla, że oba te elementy są potrzebne, by powstało przedsiębiorstwo, przy czym ich wzajemny stosunek do siebie może być w poszczególnych przedsiębiorstwach różny.

ponadto ma obowiązek zapewnić warunki lokalowe i wyposażenie kancelarii stosowne dla notariatu.

Uważam, że należy stwierdzić, iż istnienie kancelarii jest dowodem zorganizowania przez notariusza zespołu składników materialnych i niematerialnych służących do wykonywania jego zawodu²⁶, a więc dowodem istnienia elementu obiektywnego w ramach przedsiębiorstwa. Za słuszny jednak uznaję pogląd M. Szydło, że w przypadku notariuszy znaczenie istotniejszy aniżeli w innych przedsiębiorstwach będzie element subiektywny w ramach przedsiębiorstwa, czyli ich osobiste przymioty i osobista aktywność²⁷.

Należy zauważyć, że za przedsiębiorcę może być uznana tylko ta osoba fizyczna, która wykonuje działalność gospodarczą we własnym imieniu, co oznacza, że jest ona samodzielna w sensie prawnym oraz wszelkie prawa i obowiązki związane z wykonywaną działalnością nabywa bezpośrednio²⁸. Moim zdaniem wątpliwości nie budzi to, że notariusz działalność swoją wykonuje we własnym imieniu²⁹, zwłaszcza że cechą charakterystyczną tej profesji jest konieczność osobistego jej wykonywania. § 12 Kodeksu Etyki Zawodowej Notariusza³⁰ stanowi, że notariusz jest obowiązany dokonywać wszelkich czynności notarialnych osobiście. W przypadku, gdy nie może pełnić swych obowiązków osobiście, powinien wyznaczyć na ten czas swojego zastępcę³¹. Osobiste działanie nie oznacza oczywiście samodzielnego dokonywania wszelkich

²⁶ Zob. M. Szydło, *Swoboda działalności...*, s. 54. Autor w przypadku wolnych zawodów zorganizowanych mówi o istnieniu pewnej „quasi-organizacji”, a organizacja ta, jego zdaniem, pod względem charakteru może uzyskać status analogiczny do statusu przedsiębiorstwa rozumianego przedmiotowo.

²⁷ M. Szydło (*Swoboda działalności...*, s. 54) uwagę tę odnosi do przedstawicieli wolnych zawodów w ogólności. Wolne zawody dzieli natomiast na zorganizowane i niezorganizowane. Twierdzenie to zawęziłam tylko do notariusza, który zgodnie z art. 88 k.s.h. zaliczany jest do grupy wolnych zawodów.

²⁸ Szerzej M. Szydło, *Swoboda działalności...*, s. 88 i nast. wraz z podaną tam literaturą.

²⁹ Por. A. Oleszko, *Status prawny notariusza w systemie ustroju państwowego*, Rejent 2005, nr 12, s. 9 i nast.

³⁰ Uchwała Nr 19 z późniejszymi zmianami Krajowej Rady Notarialnej z dnia 12 grudnia 1997 r. – Kodeks Etyki Zawodowej Notariusza.

³¹ Art. 21 § 1 pr. o not.

czynności, co więcej, pomoc innych osób może okazać się wręcz niezbędna do należytego wykonania obowiązków. Należy zauważyć, że ustawodawca w art. 4 § 2 pr. o not. wprost stanowi, iż notariusz zatrudnia pracowników kancelarii.

Przyjmując zatem, że notariusz wykonuje we własnym imieniu działalność gospodarczą, czyli jest przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej³², należałoby uznać, że podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności notarialnej jest wolne dla każdego na równych prawach z zachowaniem warunków określonych przepisami prawa. Warunki, które muszą być spełnione, by w ogóle uzyskać prawo wykonywania zawodu notariusza, określa natomiast prawo o notariacie.

Warto zauważyć, że na samo pojęcie wolności działalności gospodarczej składa się szereg cząstkowych swobód, wśród których można wyróżnić nie tylko swobodę podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej, ale także między innymi swobodę wyboru formy organizacyjno-prawnej prowadzonej działalności gospodarczej, swobodę konkurowania, swobodę kształtowania cen, swobodę określania sposobu prowadzenia działalności czy też czasu jej trwania³³.

Szereg tych swobód podlega ograniczeniom przy wykonywaniu zawodu notariusza. I tak notariuszem może zostać tylko ten, kto zdobył odpowiednią wiedzę teoretyczną i praktyczną, osiągnął odpowiedni wiek, to jest ukończył 26 lat³⁴ i spełnia inne kryteria określone przez ustawodawcę, czyli posiada obywatelstwo polskie, korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich, jest nieskazitelnego charakteru i daje rękojmię prawidłowego wykonywania zawodu³⁵. Dopiero po spełnieniu wszystkich tych

³² Zob. G. Bieniek, *W sprawie nowych uprawnień notariusza*, www.krn.org.pl/?cmd=aktualnosci_o,187. W ocenie autora nie wydaje się możliwe ani *de lege lata*, ani *de lege ferenda* podzielenie poglądu traktującego notariusza jako przedsiębiorcę wykonującego we własnym imieniu działalność gospodarczą.

³³ Szerzej M. Szydło, *Swoboda działalności...*, s. 10-12.

³⁴ Zob. projekt ustawy z dnia... 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (druk sejmowy z 5 czerwca 2007 r., nr 1838), który stanowi, że na stanowisko notariusza mogą być powołane osoby, które ukończyły 29 lat.

³⁵ Zob. art. 11 i 12 pr. o not. Zob też projekt ustawy z dnia... 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, w którym skreśla się wymóg „dawania rękojmi prawidłowego wykonywania zawodu notariusza”, tłumacząc to tym, że jeżeli kandydat do wykonywania tego zawodu zostanie oceniony

warunków może zostać powołany przez Ministra Sprawiedliwości, który wyznacza mu także siedzibę jego kancelarii. Notariusz natomiast w terminie dwóch miesięcy od zawiadomienia go o powołaniu ma obowiązek uruchomić kancelarię i poinformować o tym właściwego ministra, w przeciwnym razie jego powołanie traci moc.

Zauważyć zatem trzeba, że podjęcie działalności gospodarczej przez notariusza odbywa się w odmienny sposób aniżeli w przypadku innych przedsiębiorców. Zgodnie z odpowiednimi przepisami prawa, tak jak inni przedsiębiorcy ma obowiązek między innymi uzyskać wpis do ewidencji działalności gospodarczej³⁶, dokonać zgłoszenia dla celów podatkowych, statystycznych, ubezpieczeń społecznych czy też założyć rachunek bankowy. Nie są to jednak jedyne obowiązki, których spełnienie jest konieczne, by podjąć i wykonywać działalność gospodarczą. Notariusz musi być powołany przez Ministra Sprawiedliwości, nie może także wybrać sobie miejsca, w którym będzie dokonywał czynności notarialnych, gdyż siedziba kancelarii zostaje mu wyznaczona.

Ustawodawca przewiduje także ograniczenia swobody wyboru formy organizacyjno-prawnej, w której notariusze mają prawo wykonywać swój zawód. I tak czynności notarialnych dokonują oni w kancelarii notarialnej³⁷,

jako osoba o nieskazitelnym charakterze, to jednocześnie należałoby przyjąć, że daje rękojmię prawidłowego wykonywania zawodu notariusza. O rękojmi prawidłowego wykonywania zawodu notariusza zob. A. O l e s z k o, *Kryteria „zasady zawodowości” w postępowaniu o powołanie na stanowisko notariusza w świetle nowelizacji Prawa o notariacie z dnia 30 czerwca 2005 r.*, Rejent 2006, nr 5, s. 40 i nast.

³⁶ Art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. z 1999 r. Nr 101, poz. 1178 z późn. zm.). Kilku notariuszy może prowadzić działalność na zasadach spółki partnerskiej, wówczas potrzebny będzie wpis do rejestru przedsiębiorców.

³⁷ Art. 3 § 2 pr. o not. stanowi, że czynność notarialna może być dokonana także w innym miejscu niż kancelaria, jeżeli przemawia za tym charakter czynności lub szczególnie okoliczności. Szerzej na temat kancelarii notarialnej J. J a c y s z y n, *Wykonywanie wolnych zawodów...*, s. 72 i nast., wraz z podaną tam literaturą. Autor wskazuje, że kancelaria to nie tylko forma, ale także miejsce wykonywania wolnego zawodu. Nawiązując natomiast do notariuszy wyraził on pogląd, że ustawodawca, wprowadzając pojęcie „kancelarii notarialnej”, zbanalizował to określenie w ten sposób, że nazwał ją dalej po prostu „kancelarią”. Zob. też: M. S z y d z i a k, *Wykonywanie zawodu radcy prawnego w formie kancelarii*, Radca Prawny 2005, nr 2, s. 78-86. Warto zauważyć, że na potrzeby korporacji notarialnej został opracowany nawet Regulamin Wewnętrznego Urzędowania Kancelarii Notarialnej, zob. <http://www.bip.kin.pl/3742,3970/3970>.

przy czym mogą prowadzić tylko jedną kancelarię³⁸. Kilku notariuszy może natomiast prowadzić jedną kancelarię tylko na zasadach spółki cywilnej lub partnerskiej, ale wówczas każdy z notariuszy dokonuje czynności notarialnych we własnym imieniu i ponosi odpowiedzialność za czynności przez siebie dokonane.

Ustawodawca ingeruje także w decyzję notariuszy co do godzin otwarcia samej kancelarii, gdyż stanowi, że powinna być ona czynna w dniach powszednich co najmniej sześć godzin dziennie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki albo szczególnych potrzeb może być czynna także w niedziele i święta³⁹.

Uważam, że notariusze zostali ograniczeni w wolnościach przysługujących przedsiębiorcom także na etapie wykonywania przez nich swojej działalności gospodarczej, gdyż nie mają swobody w zakresie kształtowania cen czy też swobody konkurencji. Za dokonywane czynności przysługuje im wynagrodzenie określone na podstawie umowy ze stronami czynności. Wynagrodzenia tego nie mogą jednak dowolnie kształtować, gdyż nie może być ono wyższe aniżeli maksymalne stawki taksy notarialnej właściwe dla danej czynności, określone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości⁴⁰. Należy pamiętać także o obowiązujących go zasadach etyki zawodowej, zgodnie z którymi notariuszom nie wolno poza wynagrodzeniem uzyskiwać innych korzyści ze spraw będących przedmiotem czynności⁴¹. Notariusz powinien także wystrzegać się jakichkolwiek form nieuczciwej konkurencji, do której zalicza się uprawianie reklamy osobistej w jakiegokolwiek postaci. Środkom przekazu informacji o notariuszach mogą udzielać tylko organy samorządu zawodowego⁴².

³⁸ Szerzej na ten temat Cz.W. Sa l a g i e r s k i, *Pozycja notariusza w systemie organów ochrony prawnej*, Rejent 2001, nr 5, s. 200 i nast.

³⁹ Art. 20 § 3 pr. o not.

⁴⁰ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 czerwca 2004 r. w sprawie maksymalnych stawek taksy notarialnej (Dz.U. z 2004 r. Nr 148, poz. 1564 z późn. zm.). Określa ono maksymalne stawki taksy notarialnej za czynności notarialne oraz maksymalne kwoty, o które może być zwiększone wynagrodzenie za dokonanie czynności notarialnych poza kancelarią notarialną.

⁴¹ § 13 Kodeksu Etyki Zawodowej Notariusza.

⁴² Zob. § 25, 27 i 28 Kodeksu Etyki Zawodowej Notariusza.

Ustawodawca nałożył na notariuszy także inne szczególne obowiązki, jak np. obowiązek postępowania zgodnie ze złożonym ślubowaniem, stałego podnoszenia kwalifikacji, obowiązek zachowania w tajemnicy okoliczności sprawy, o których powziął on wiadomość ze względu na wykonywane czynności notarialne, obowiązek uzyskania zgody rady właściwej izby notarialnej na podjęcie zatrudnienia czy też obowiązek ubezpieczenia się od odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności.

Ustawodawca uregulował także kwestię samego zakończenia działalności prowadzonej przez notariusza. Nie wystarczy, tak jak w przypadku większości przedsiębiorców, rezygnacja z prowadzenia kancelarii, konieczne jest odwołanie przez samego Ministra Sprawiedliwości. Ciekawe jest także i to, że w przypadku ukończenia przez notariusza 70 lat życia czy też uzyskania dwóch ujemnych ocen w wyniku kolejnych wizytacji Minister Sprawiedliwości po zasięgnięciu opinii rady właściwej izby notarialnej może go odwołać⁴³. Wiąże się to ze sprawowanym przez Ministra Sprawiedliwości nadzorem nad działalnością notariuszy i organami samorządu notarialnego, co jest niewątpliwie cechą różniącą notariuszy od innych przedsiębiorców⁴⁴.

Dokonując porównania notariusza i innych przedsiębiorców, nie można zapominać także o odpowiedzialności dyscyplinarnej, którą ponoszą notariusze, i to zarówno za przewinienia zawodowe, w tym za oczywistą i rażącą obrzę przepisów prawnych, uchybienie powadze lub godności zawodu, za niezawarcie obowiązkowej umowy ubezpieczenia, jak i za naruszenie obowiązków wynikających z Kodeksu Etyki Zawodowej Notariusza. W przypadku, gdy czynność notarialna została dokonana

⁴³ Zob. też projekt ustawy z dnia... 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, który stanowi, że w przypadku niezawarcia obligatoryjnej umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej lub utraty takiego ubezpieczenia z zawinionych przez siebie przyczyn, Minister Sprawiedliwości ma obowiązek odwołać notariusza.

⁴⁴ Szerzej T. E r e c i ń s k i, *Kilka uwaga o pozycji ustrojowej notariusza, jego odpowiedzialności cywilnej oraz sądownictwie dyscyplinarnym*, Rejent 2006, nr 5, s. 47. Podzielał pogląd autora, że doniosłość funkcji spełnianych przez notariusza uzasadnia konieczność zwiększonego nad nim nadzoru ze strony państwa.

z naruszeniem zasad deontologicznych, nawet zgodność z prawem tej czynności nie wyklucza odpowiedzialności dyscyplinarnej notariusza.

Sądzę, że cechą, która wyróżnia notariuszy spośród innych przedsiębiorców jest także wykonywanie tego zawodu pod pieczę samorządu zawodowego, który ma dbać o jego należyte wykonywanie w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony⁴⁵.

Analizując zasady podejmowania, wykonywania, a także zakończenia działalności notariuszy, można dostrzec, że są one często odmienne od tych, które obowiązują innych przedsiębiorców. Niewątpliwie ograniczenia w zakresie podejmowania, wykonywania, a także zakończenia ich działalności zawodowej usprawiedliwione zostają specyfiką tego zawodu, a w szczególności rolą, jaką notariusze pełnią w społeczeństwie i państwie. Podzielam pogląd, że ze względu na funkcje publiczne notariuszy, nadzór Ministra Sprawiedliwości jest wręcz konieczny. Inną kwestią jest natomiast zakres tego nadzoru. Wspomniane wyżej cechy szczególne działalności notariuszy pozwalają dostrzec różnice pomiędzy nimi a innymi przedsiębiorcami. Myślę, że twierdzenie to jest tym bardziej uzasadnione, że sam ustawodawca dostrzega specyfikę zawodu notariusza i przyznaje mu status osoby zaufania publicznego, korzystającej z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym.

Notariusz a wymóg obywatelstwa polskiego

Analizując problematykę notariusza jako przedsiębiorcy nie sposób nie odnieść się do prawa Unii Europejskiej i obowiązujących tam zasad swobody prowadzenia działalności gospodarczej oraz swobody świadczenia usług, którymi objęta jest także działalność polegająca na wykonywaniu wolnego zawodu. Zgodnie z nimi państwa członkowskie powinny zapewnić obywatelom wszystkich pozostałych państw członkowskich Unii Europejskiej swobodny dostęp do wszystkich zawodów oraz prawo ich wykonywania na tych samych zasadach, jakie stosowane są do wykonywania tych zawodów przez obywateli danego państwa. Zgodnie z art. 45 Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską wyjątek stanowi jednak działalność, która w jednym z państw członkowskich jest związana, choćby

⁴⁵ Art. 17 ust. 1 Konstytucji RP.

przejściowo, z wykonywaniem władzy publicznej. Taką działalnością jest niewątpliwie wykonywanie zawodu przez notariusza.

Niezrozumiałe wydaje się być zatem stanowisko Komisji Europejskiej, która krytykując obowiązujący w Polsce wymóg posiadania obywatelstwa polskiego przez notariuszy, stwierdziła, że zawód notariusza nie wchodzi w zakres wykonywania władzy publicznej, ponieważ notariusz nie może narzucić decyzji sprzecznej z wolą jednej ze stron, której udziela porady, nie rozstrzyga sporów i nie sprawuje władzy w imieniu państwa⁴⁶. Argumentacja ta nie przekonuje mnie, a co więcej, uważam ją za niesłuszną. Polskiemu notariuszowi państwo przekazało część swojego władztwa, a swoje zadania wykonuje on właśnie w imieniu państwa. To, że osobę, którą ustawodawca proponuje uznać wprost za funkcjonariusza publicznego, jednocześnie zalicza do przedsiębiorców, jest niejako sprawą drugorzędną.

Zdaniem Komisji Europejskiej zniesienie wymogu obywatelstwa polskiego może mieć pozytywny wpływ na konkurencyjność na rynku usług prawnych, a co za tym idzie, również i na ceny usług notarialnych. Taka argumentacja nie wydaje mi się być przekonująca, tym bardziej że notariusze w Polsce, pomimo iż są uznawani za przedsiębiorców, mają ograniczoną swobodę konkurowania, i to zarówno pod względem ceny, jak i w innych formach⁴⁷. Ciekawe wydaje mi się być pytanie postawione przez E. Skrzydło-Tefelską, czy jest realnie możliwe i potrzebne zastosowanie reguł jednolitego rynku Unii Europejskiej do przedstawicieli tego zawodu?⁴⁸

Zniesienie wymogu obywatelstwa polskiego dla notariuszy, zastosowanie zasady swobody prowadzenia działalności gospodarczej i swobody przepływu osób spowodowałoby, że obywatelowi jakiegoś innego pań-

⁴⁶ T. Pietryga, K. Rychter, *Polski notariat nie dla obcokrajowców. Unia żąda od nas zniesienia monopolu notariuszy*, *Gazeta Prawna* z 16 października 2006 r., nr 201; A. Jankowski, *Notariusz europejski*, *Gazeta Prawna* z 16 października 2006 r., nr 201; K. Sobczak, *Tylko obywatel polski może być notariuszem*, *Rzeczpospolita* z 14 października 2006 r., nr 241.

⁴⁷ Zob. § 25-30 Kodeksu Etyki Zawodowej Notariusza.

⁴⁸ E. Skrzydło-Tefelska, *Swobodny przepływ osób a wykonywanie zawodu notariusza w Unii Europejskiej*, *Rejent* 2000, nr 4, s. 184.

stwa członkowskiego państwo polskie przekazywałoby część swojego władztwa, a taki notariusz byłby gwarantem pewności obrotu cywilno-prawnego w naszym państwie. Należałoby się zastanowić, czy nie byłoby to ograniczenie suwerenności jednego państwa na rzecz innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej⁴⁹. Myślę, że trzeba podkreślić, iż wykonywanie funkcji publicznych musi być poddane odpowiednim rygorom po to, by zapewnić prawidłowe ich pełnienie w interesie zarówno uczestników czynności notarialnych, jak i samego państwa. Temu ma służyć między innymi wymóg posiadania przez notariuszy obywatelstwa polskiego. Notariusz działa w sferze wymiaru sprawiedliwości i jest nosicielem władzy państwowej. Gdy zniesiemy wymóg obywatelstwa polskiego, doprowadzimy do tego, że nosicielem władzy polskiej będzie obywatel jakiegoś innego państwa.

Notariusz osobą zaufania publicznego

Zgodnie z art. 17 ust. 1 Konstytucji to od decyzji ustawodawcy zależy nadanie danemu zawodowi w drodze ustawy statusu zawodu zaufania publicznego. Do takich zawodów niewątpliwie należy notariusz, gdyż ustawodawca wprost stanowi, że w zakresie swoich uprawnień działa on jako osoba zaufania publicznego. Niejako na marginesie należy zauważyć, że w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach⁵⁰ przewiduje się odejście od nadania notariuszowi charakteru osoby zaufania publicznego. Podzielam jednak pogląd wyrażony w literaturze tematu, że należy to traktować jako przeoczenie, a nie obniżenie jego walorów zawodowych oraz praw i obowiązków określonych w art. 17 Konstytucji RP⁵¹. Twierdzenie to jest tym bardziej słuszne, że w uzasadnieniu projektu tej ustawy w wielu miejscach znajdziemy odwołanie do notariusza jako osoby zaufania publicznego.

⁴⁹ Tamże, s. 180 i nast. Wydaje mi się słuszny pogląd wyrażony przez tę autorkę. Sygnalizuję jednak tylko ten problem, gdyż uważam, że wymaga on głębszej analizy, a nie jest bezpośrednio związany z tematem mojego artykułu.

⁵⁰ Projekt ustawy z dnia... 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach jest dostępny na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości, zob. <http://www.ms.gov.pl/projekty/projekty.shtml>.

⁵¹ Tak R. S z t y k, *Notariusz jako funkcjonariusz publiczny*, Rejent 2006, nr 11, s. 50.

Warto zauważyć, że brak jest definicji legalnej zawodu zaufania publicznego, pojęcie to jest jednak często przedmiotem zainteresowania przedstawicieli nauki⁵², którzy podkreślają, że wykonywanie tego zawodu to pełnienie swoistej służby w ochronie rozmaitych dóbr obywateli i to zarówno dóbr osobistych, jak i materialnych⁵³. Przedstawicielom zawodów zaufania publicznego powierza się informacje dotyczące życia prywatnego osób, które korzystają z ich usług, co wiąże się natomiast z obowiązkiem uznania tych informacji za tajemnicę zawodową. Istotą tych zawodów jest także wykonywanie ich osobiście, samodzielnie, na własną odpowiedzialność, stąd także na własny rachunek⁵⁴.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że „zawód zaufania publicznego” to zawód polegający na obsłudze osobistych potrzeb ludzkich, wiążący się z przyjmowaniem informacji dotyczących życia osobistego i zorganizowany w sposób uzasadniający przekonanie społeczne o właściwym dla interesów jednostki wykorzystywaniu tych informacji przez świadczących usługi. Wykonywanie zawodu zaufania publicznego określane jest dodatkowo normami etyki zawodowej, szczególną treścią ślubowania, tradycją korporacji zawodowej czy szczególnym charakterem wykształcenia wyższego i uzyskanej specjalizacji (aplikacja)⁵⁵.

Przedstawiciele zawodów zaufania publicznego, w tym i notariusze, powinni zatem szczególnie intensywnie angażować się w prowadzenie spraw tych, którzy powierzają im swoje problemy⁵⁶. Korzystający z ich

⁵² Zob. P. Sarnicki, *Pojęcie zawodu zaufania publicznego (art. 17 ust. 1 Konstytucji) na przykładzie adwokatury*, [w:] *Konstytucja, wybory, parlament: studia ofiarowane Zdzisławowi Jaroszowi*, red. L. Garlicki, Warszawa 2000, s. 149-163; zob. też A. Dudkiewicz, P. Piątak, *Zakaz reklamy w zawodach zaufania publicznego*, *Monitor Prawniczy* 2006, nr 4, s. 218 i nast.; R. Sztuk, *Notariusz jako...*, s. 28 i nast.; E. Bednarek, *Między profesjonalizmem a fuszerką*, *Gazeta Prawna* z 9 maja 2002 r., nr 89. Ciekawy pogląd zaprezentował W.L. Jaworski, (*Reforma notariatu*, Kraków 1929, s. 70), twierdząc, że wyrażenie „osoba zaufania publicznego” nie ma znaczenia prawniczego i jest wyrazem bezradności ustawodawcy w sprecyzowaniu charakteru stanowiska notariusza.

⁵³ Zob. P. Sarnicki, *Radca prawny...*, s. 22 i nast. Autor mówi o wykonywaniu zawodu zaufania publicznego jako pełnieniu misji. Natomiast R. Sztuk (*Notariusz jako...*, s. 29) używa pojęcia „quasi-misyjność”.

⁵⁴ P. Sarnicki, *Radca prawny...*, s. 24.

⁵⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 maja 2002 r., SK 20/00 (OTK-A 2002, nr 3, poz. 29).

⁵⁶ Zob. P. Sarnicki, *Radca prawny...*, s. 23.

usług muszą mieć pewność, że mają do czynienia z profesjonalistami⁵⁷, dlatego też przedstawicielom tych zawodów stawia się większe wymagania aniżeli innym osobom. Mają oni obowiązek przestrzegać także określonych zasad deontologicznych, a nieetyczność ich postępowania wywiera głębsze negatywne skutki.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że zawody zaufania publicznego wymagają szczególnej ochrony odbiorców świadczonych w ich ramach usług, z tego też powodu weryfikacja przygotowania do zawodu, jak i nabór do zawodu nie mogą być pozostawione nieograniczonej swobodzie gry rynkowej, bez jakichkolwiek regulacji i wymogów profesjonalnych i etycznych⁵⁸.

Nawiązując do notariuszy, chcę zaznaczyć, że w doktrynie podkreśla się, iż zaufanie publiczne jest fundamentem instytucji notariusza, jej warunkiem *sine qua non*, natomiast osłabienie tego fundamentu musi spowodować osłabienie całej instytucji bądź jej zasadniczą zmianę⁵⁹.

Wiąże się to niewątpliwie z funkcją, jaką pełnią notariusze. Działają oni w celu ochrony porządku prawnego, a także praw podmiotowych uczestników czynności notarialnych⁶⁰. Są wyposażeni przez państwo w moc nadania charakteru urzędowego zarówno oświadczeniom osób, jak i innym czynnościom przewidzianym przez prawo⁶¹. Dokumenty sporządzone przez notariuszy są dokumentami urzędowymi, z którymi związane jest domniemanie legalności i wiarygodności publicznej.

Należy podkreślić, że w zakresie swoich uprawnień notariusz nie tylko działa jako osoba zaufania publicznego, ale także korzysta z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym. Wskazanie na tę okoliczność wydaje się być niezbędne przy dokonywaniu porównania notariusza

⁵⁷ Zob. P. Sarnacki, *Radca prawny...*, s. 24. Autor zauważa, że nie wystarczy dysponować szeroką znajomością problemów, którymi zajmują się przedstawiciele zawodów zaufania publicznego, niezbędnym elementem zawodu zaufania publicznego jest dysponowanie ugruntowaną wiedzą.

⁵⁸ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 19 kwietnia 2006 r., K 6/06 (OTK-A 2006, nr 4, poz. 45).

⁵⁹ M.Z. Król, *Notariusz de lege ferenda*, Rejent 2006, nr 5, s. 83.

⁶⁰ Zob. R. Szyk, *Notariusz jako...*, s. 29. Autor wyjaśnia, że działalność notariuszy ma charakter prewencyjny, ponieważ odnosi się do sytuacji, gdy prawa nie naruszono, a zmierza do zapobieżenia jego naruszeniu w przyszłości.

⁶¹ Zob. preambuła Kodeksu Etycznego Zawodu Notariusza.

z innymi przedsiębiorcami. Status funkcjonariusza publicznego czyni z notariusza nietypowego przedsiębiorcę.

Notariusz funkcjonariuszem publicznym

Ustawodawca nie stanowi wprost, iż notariusz jest funkcjonariuszem publicznym, ale że w zakresie swoich uprawnień korzysta z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym. Takie sformułowanie przepisu art. 2 § 1 pr. o not. stało się przyczyną dyskusji na temat tego, czy notariusza można uznać za funkcjonariusza publicznego. Myślę, że spory w doktrynie ustaną z chwilą wejścia w życie ustawy o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, gdyż jej projekt przewiduje wprost, że notariusz to funkcjonariusz publiczny. Należy zauważyć, że regulacja taka nie będzie stanowiła nowości w polskim prawie, ponieważ w art. 115 § 12 pkt 3 k.k. notariusz zostaje wymieniony wśród funkcjonariuszy publicznych.

W tym miejscu należałoby zauważyć, że wolę bycia funkcjonariuszami publicznymi wyrazili sami przedstawiciele tego zawodu, gdy podczas III Kongresu Notariuszy Polskich w Krakowie podjęli uchwałę, w której stwierdzili, że społecznie ważne jest konsekwentne uznawanie notariuszy za funkcjonariuszy publicznych według tradycyjnego notariatu łacińskiego, wypełniających swoje zadania w prywatnych kancelariach⁶². Warto zauważyć, że na Międzynarodowym Kongresie Notariatu Łacińskiego, który odbył się w Meksyku w 2004 r. stwierdzono, że status notariusza jako funkcjonariusza publicznego powinien być gwarancją jego niezależności i nieusuwalności, a w konsekwencji także i jego bezstronności⁶³.

W związku z powyższym można zatem postawić pytanie, kim jest funkcjonariusz publiczny?

Pojęcie to definiuje art. 2 lit. a Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych⁶⁴, a także art. 1 lit. a Prawnokarnej konwencji o korupcji,

⁶² Uchwała III Kongresu Notariuszy Polskich w Krakowie, www.krn.org.pl/?cmd=aktualnosci_o,187.

⁶³ Zob. www.krn.org.pl/?cmd=strony,33.

⁶⁴ Art. 2 lit. 1 Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 31 października 2003 r. (Dz.U.

sporządzonej w Strasburgu 27 stycznia 1999 r.⁶⁵ Polski ustawodawca, nie definiując tego terminu, przewiduje często, że określony podmiot jest funkcjonariuszem publicznym⁶⁶, podczas pełnienia przez niego obowiązków służbowych (lub w związku z nimi) korzysta z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym⁶⁷, odwołując się przy tym bezpośrednio do kodeksu karnego. Definicję funkcjonariusza publicznego zawiera projekt ustawy o szczególnych zasadach odpowiedzialności funkcjonariuszy publicznych za naruszenie prawa⁶⁸. Art. 3 pkt 3 projektu tej ustawy stanowi, że funkcjonariusz publiczny to „osoba działająca w charakterze organu administracji lub z jego upoważnienia albo jako członek kolegial-

z 2007 r. Nr 84, poz. 563) stanowi, że funkcjonariusz publiczny oznacza: (i) każdą osobę sprawującą stanowisko ustawodawcze, wykonawcze, administracyjne lub sądowe w Państwie Stronie, na jakimkolwiek szczeblu, zarówno z powołania, jak i z wyboru, zarówno stale, jak i tymczasowo, zarówno za wynagrodzeniem, jak i bez wynagrodzenia; (ii) każdą inną osobę pełniącą funkcję publiczną, w tym w instytucji publicznej lub przedsiębiorstwie publicznym, bądź też pełniącą służbę publiczną w rozumieniu prawa wewnętrznego Państwa Strony i stosownie do właściwego obszaru prawa Państwa Strony; (iii) każdą inną osobę określoną jako „funkcjonariusz publiczny” w prawie wewnętrznym Państwa Strony. Jednakże dla celów pewnych szczególnych środków, o których mowa w rozdziale II niniejszej Konwencji, „funkcjonariusz publiczny” może oznaczać każdą osobę pełniącą funkcję publiczną lub służbę publiczną w rozumieniu prawa wewnętrznego Państwa Strony i stosownie do właściwego obszaru prawa Państwa Strony.

⁶⁵ Art. 1 lit. a Prawnokarnej konwencji o korupcji, sporządzonej w Strasburgu dnia 27 stycznia 1999 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 29, poz. 249) stanowi, że „funkcjonariusz publiczny” rozumiany jest poprzez odniesienie do definicji „funkcjonariusza”, „urzędnika publicznego”, „burmistrza”, „ministra” lub „sędziego” w prawie wewnętrznym państwa, w którym dana osoba wykonuje tę funkcję, stosowanej w jego prawie karnym.

⁶⁶ Zob. art. 115 § 12 k.k.

⁶⁷ I tak np. art. 66 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. Dz.U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277) stanowi, że: „Policjant w związku z pełnieniem obowiązków służbowych korzysta z ochrony przewidzianej w Kodeksie karnym dla funkcjonariuszy publicznych”; art. 72 ustawy z dnia 24 sierpnia 2006 r. o służbie cywilnej (Dz.U. z 2006 r. Nr 170, poz. 1218) stanowi, że „na zasadach określonych w odrębnych przepisach członkowie korpusu służby cywilnej korzystają z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych”; art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (tekst jedn.: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674) stanowi, że: „Nauczyciel, podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, korzysta z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny”.

⁶⁸ Druk sejmowy nr 504 z dnia 16 lutego 2006 r.

nego organu administracji oraz osoba będąca pracownikiem urzędu organu administracji”.

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego sprawowanie funkcji publicznej wiąże się z realizacją określonych zadań, czy to w urzędzie, w ramach struktur władzy publicznej, czy też na innym stanowisku decyzyjnym w strukturze administracji publicznej albo w innych instytucjach publicznych. Podejmując próbę określenia cech przesądzających o tym, że określony podmiot sprawuje funkcję publiczną, Trybunał Konstytucyjny wskazał, że chodzi o „takie stanowiska i funkcje, których sprawowanie jest równoznaczne z podejmowaniem działań wpływających bezpośrednio na sytuację prawną innych osób lub łączy się co najmniej z przygotowaniem decyzji dotyczących innych podmiotów”⁶⁹.

Funkcjonariusz postrzegany jest zatem jako osoba sprawująca określone władztwo publiczne, czyli jako podmiot, któremu przyznano określony zakres imperium państwa⁷⁰.

Atrybut notariusza jako funkcjonariusza publicznego wynika stąd, że spoczywa na nim obowiązek czuwania nad należytym zabezpieczeniem praw i słuszych interesów stron oraz innych osób, a także obowiązek urzędowania w swojej kancelarii i używania pieczęci z wizerunkiem orła⁷¹.

R. Sztuk zauważył, że obligatoryjny charakter wielu czynności, a przede wszystkim walor dowodowy czynności notarialnych jako dokumentów urzędowych stanowi podstawową przesłankę uczynienia z notariusza funkcjonariusza publicznego⁷².

To obowiązkiem państwa jest zapewnienie, aby obrót cywilny był zgodny z przepisami prawa, państwo natomiast zadanie to w szerokim zakresie przekazało notariuszom. Trybunał Konstytucyjny uznał zatem, że notariusze pełnią funkcję pomocniczą dla wymiaru sprawiedliwości⁷³.

⁶⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 marca 2006 r., K 17/05 (OTK-A 2006, nr 3, poz. 30).

⁷⁰ Zdanie odrębne Sędziego Trybunału Konstytucyjnego Bohdana Zdziennickiego do uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 grudnia 2003 r., K 49/01 (OTK-A 2003, nr 9, poz. 101).

⁷¹ R. Sztuk, *Notariusz jako...*, s. 49. Zob. też R. Sztuk, *Funkcja publiczna notariatu*, Rejent 1994, nr 12, s. 49-70.

⁷² R. Sztuk, *Funkcja publiczna...*, s. 49.

⁷³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 grudnia 2003 r., K 49/01 (OTK-A 2003, nr 9, poz. 101). Zob. też zdanie odrębne do uzasadnienia tego wyroku, w którym

W doktrynie podkreśla się, że przymus notarialny został wprowadzony przede wszystkim w celu zagwarantowania pewności obrotu prawnego i w pierwszym rzędzie spełnia funkcję prewencyjną, a dopiero w następnym kontrolną⁷⁴. Warto zauważyć, że obowiązuje on między innymi dla przenoszenia własności nieruchomości, ustanawiania na nich praw rzeczowych, to jest dla czynności, które są szczególnie istotne dla państwa. Można zatem powiedzieć, że notariuszom przekazana została „częśćka władztwa państwowego”, co uzasadnia przyznanie im ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym⁷⁵.

Notariusz jest zatem gwarantem pewności obrotu prawnego. Szczególną jego pozycję w państwie zdaje się zauważać także i ustawodawca⁷⁶, skoro w uzasadnieniu do projektu ustawy, która ma wprowadzać zmiany do ustawy – Prawo o notariacie, stwierdza, że uznanie wprost notariusza za funkcjonariusza publicznego ma na celu wzmocnienie jego roli w obrocie prawnym i podkreślenie znaczenia wykonywanego przez niego zawodu. Zgadzam się ze stwierdzeniem, że wobec tego, iż czynności notarialne dokonane przez notariusza mają charakter dokumentu urzędowego, a dokumenty urzędowe stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone, notariusz nie może być uznany tylko za osobę zaufania publicznego.

Ze szczególną rolą notariusza w społeczeństwie i państwie wiążą się jednak specyficzne obowiązki. Przy dokonywaniu czynności notarialnych powinien on czuwać nad należytym zabezpieczeniem praw i słusznym interesów stron oraz innych osób, dla których czynność ta może powodować skutki prawne (art. 80 § 2 pr. o not.). Natomiast podstawowymi zasadami, które go obowiązują są: uczciwość, rzetelność, niezależność

Sędzia TK Bohdan Zdziennicki stwierdza, że notariusz powołany jest do pełnienia funkcji związanych z zabezpieczeniem pewności obrotu prawnego, co określił jako sprawowanie „prewencyjnego wymiaru sprawiedliwości”.

⁷⁴ Cz.W. Salągierski, *Pozycja notariusza...*, s. 189 i 190; zob. też R. S z t y k, *Notariusz jako...*, s. 29.

⁷⁵ W. P o p i o ł e k, *Jaki notariat jest potrzebny społeczeństwu i państwu?*, [w:] *III Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej. Referaty i opracowania*, red. R. S z t y k, Warszawa-Kluczbork 2006, s. 299-312.

⁷⁶ Choć myślę, że brak mu konsekwencji w działaniu, ponieważ zauważa szczególną rolę notariusza w państwie, ale pomimo to zalicza go do przedsiębiorców, zrównując go tym samym z innymi podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą.

oraz bezstronność i zachowanie tajemnicy zawodowej. Notariusz wykonuje też szereg czynności o charakterze urzędowym. Jako płatnik na podstawie odrębnych przepisów pobiera podatki, a w przypadkach przewidzianych prawem przesyła sądom i innym organom państwowym informacje pisemne o sporządzonych dokumentach, a także wypisy tych dokumentów⁷⁷.

W związku z tym, że notariusz dokonuje czynności, które państwo uznaje za swoją działalność, jest urzędnikiem państwowym⁷⁸. Trzeba jednak podkreślić, że zasady go obowiązujące są odmienne od tych, którym podlegają inni urzędnicy. Notariusze dokonują czynności notarialnych w kancelarii, sami mają obowiązek zapewnić należyte jej funkcjonowanie, zadbać o jej wyposażenie, ponadto przysługuje im wynagrodzenie, które jest określone w umowie ze stronami czynności. Zakres odpowiedzialności notariusza i innych urzędników w wielu przypadkach znacznie się różni⁷⁹. W związku z tymi odmiennościami spotykamy się w literaturze z określeniem, że notariusze są wyspecjalizowanymi funkcjonariuszami publicznymi⁸⁰.

Myślę, że należy zaznaczyć, iż uznanie notariusza za funkcjonariusza publicznego rodzi także pewne konsekwencje prawne.

I tak, zgodnie z projektowanymi zmianami prawa o notariacie, notariusze przed uruchomieniem kancelarii, a następnie co roku, do dnia 31 marca będą zobowiązani do składania w dwóch egzemplarzach oświadczeń o swoim stanie majątkowym, dotyczących majątku osobistego i majątku

⁷⁷ Art. 7 § 1 i art. 111 § 2 pr. o not.; W. Popiołek (*Jaki notariat...*) stwierdza, że zakres tych obowiązków powoduje, iż obraz notariusza jako bezstronnego i niezależnego usługodawcy jest przesłaniany przez obraz urzędnika państwowego.

⁷⁸ W. B o ć, *Wokół statusu notariusza*, Przegląd Prawa i Administracji, t. LXIV, red. J. Frąckowiak, Wrocław 2004, s. 20; por. M. Z. K r ó l, *Notariusz de lege ferenda...*, s. 81. Autorka stwierdza, że oficjalny wizerunek notariusza jest bardzo bliski wizerunkowi urzędnika działającego w interesie państwa.

⁷⁹ Szerzej Cz. W. S a l a g i e r s k i, *Pozycja notariusza...*, s. 188. Autor zauważa, że na podstawie obecnie obowiązującego art. 30 § 3 ordynacji podatkowej notariusz jako płatnik ponosi odpowiedzialność całym swoim majątkiem za podatek niepobrany albo pobrany, a niewpłacony. Natomiast urzędnik skarbowy nie ponosi żadnej odpowiedzialności lub co najwyżej odpowiedzialność dyscyplinarną.

⁸⁰ R. S z t y k, *Notariusz jako...*, s. 49. Zob. T. E r e c i ń s k i, *Kilka uwag...*, s. 46.

objętego małżeńską wspólnością majątkową⁸¹. Oświadczenia te powinny być złożone w dwóch egzemplarzach właściwemu terytorialnie prezesowi rady izby notarialnej, który następnie jeden z tych egzemplarzy ma obowiązek przekazać urzędowi skarbowemu właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania notariusza.

Oświadczenia o stanie majątkowym przechowywane będą przez sześć lat i powinny zawierać w szczególności informacje o posiadanych zasobach pieniężnych, nieruchomościach, udziałach i akcjach w spółkach handlowych, a ponadto o nabytym przez notariusza albo jego małżonka od Skarbu Państwa albo innej państwowej lub samorządowej osoby prawnej mieniu, które podlegało zbyciu w drodze przetargu. Dane zawarte w tym oświadczeniu będą analizowane przez radę izby notarialnej, która wyniki z tej analizy ma przedstawić zgromadzeniu izby. Ponadto właściwy ze względu na miejsce zamieszkania notariusza urząd skarbowy będzie uprawniony nie tylko do dokonania analizy danych zawartych w oświadczeniu, ale także do porównania jego treści z treścią uprzednio złożonych oświadczeń oraz rocznych zeznań podatkowych. W przypadku, gdy wynik tych czynności wzbudzi uzasadnione wątpliwości co do legalności pochodzenia majątku ujawnionego w oświadczeniu, urząd skarbowy będzie miał obowiązek skierować sprawę do właściwego postępowania.

Myślę, że istotne jest też i to, że w projekcie ustawy nowelizującej prawo o notariacie wprowadza się przykładowy katalog zakazanych notariuszom zajęć i funkcji. Zgodnie z projektem art. 19 § 3 pr. o not. będzie stanowił, że notariusz nie może w szczególności być członkiem zarządu, rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej spółki handlowej, spółdzielni, nie może też być członkiem zarządu fundacji prowadzącej działalność gospodarczą, posiadać w spółce handlowej więcej niż 10% akcji

⁸¹ Art. 1 pkt 8 projektu ustawy z dnia ... 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Zmiany te wprowadzone zostają na mocy upoważnienia zawartego w art. 2 pkt 11 w zw. z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (tekst jedn.: Dz.U. z 2006 r. Nr 216, poz. 1584). W literaturze tematu zauważa się, że ustawodawca nie przewiduje, jakie konsekwencje dyscyplinarne zostaną wyciągnięte wobec notariuszy, którzy złożyli nieprawdziwe oświadczenia, albo ich stan majątkowy nie jest adekwatny do osiąganych dochodów z prowadzonej kancelarii, zob. R. S z t y k, *Notariusz jako...*, s. 47.

lub udziałów przedstawiających więcej niż 10% kapitału zakładowego, prowadzić działalności gospodarczej na własny rachunek lub wspólnie z innymi osobami, a także zarządzać taką działalnością lub być przedstawicielem bądź pełnomocnikiem w prowadzeniu takiej działalności, z zastrzeżeniem czynności wymienionych w art. 2 § 4 pr. o not.

Notariusz szczególnym przedsiębiorcą

Z powyższych rozważań wynika, że wykonywanie zawodu przez notariusza odbywa się na odmiennych zasadach aniżeli prowadzenie działalności gospodarczej przez innych przedsiębiorców. Swoboda podejmowania, wykonywania i zakończenia przez niego działalności gospodarczej podlega znacznym ograniczeniom, wprowadzonym ze względu na jego szczególną rolę w państwie i społeczeństwie. Ograniczenia spowodowane są dbałością o należyte wykonywanie powierzonych mu zadań. Prawo wykonywania zawodu notariusza może uzyskać tylko ten, kto ma odpowiednie wykształcenie, posiada takie cechy, które dają rękojmię prawidłowego wykonywania powierzonych mu obowiązków i zostanie powołany przez Ministra Sprawiedliwości. Ze swobodą działalności gospodarczej trudno pogodzić wyznaczenie siedziby przez właściwego ministra, ograniczenie ilości kancelarii do jednej i godzin jej otwarcia, jednocześnie wyłączenie możliwości tworzenia jakichkolwiek filii czy oddziałów⁸². Trudno sobie także wyobrazić takiego przedsiębiorcę, któremu zakazane jest konkurowanie pod względem ceny czy też korzystanie z reklamy i usług pośredników handlowych. Natomiast notariuszom nie wolno pobierać wynagrodzenia wyższego aniżeli maksymalne stawki taksy notarialnej właściwe dla danej czynności. Nie mogą oni reklamować swojej działalności, powinni wystrzegać się też faktycznego współdziałania z osobami, które zawodowo bądź w innej formie doprowadzają im klientów. Notariusz nie może decydować o tym, czy dokona danej czynności notarialnej czy też nie, gdyż ma prawo odmówić tylko w przypadkach określonych przez ustawodawcę, to jest, gdy czynność będzie sprzeczna z prawem, w przypadku, gdy poweźmie wątpliwość, czy strona czyn-

⁸² Na temat dopuszczalności oddziałów tworzonych przez wieloosobowe kancelarie notarialne ciekawy pogląd przedstawił W. Popiołek, *Jaki notariat...*

ności notarialnej ma zdolność do czynności prawnych, a także w sytuacji konfliktu interesów⁸³.

Pozycja notariusza niewątpliwie różni się od pozycji innych przedsiębiorców. Notariusz jest nie tylko osobą zaufania publicznego, ale pełni jednocześnie funkcje pomocnicze w stosunku do wymiaru sprawiedliwości. Nie ma wątpliwości co do tego, że uczestniczy on w obrocie gospodarczym (na rynku wymiany dóbr i usług), zaspokaja potrzeby innych, ale jednocześnie czyni to, bo takie są jego zadania. Czynności, które wykonuje są wyliczone przez ustawodawcę w zamkniętym katalogu. Katalog ten ma zostać wkrótce poszerzony poprzez przyznanie notariuszom nowych uprawnień, to jest sporządzanie aktów poświadczenia dziedziczenia, otwarcie i ogłoszenie testamentu, sporządzanie zaświadczeń o powołaniu wykonawcy testamentu⁸⁴.

Uważam, że podkreślić należy, iż dokonując tych czynności, notariusz wykonuje część powierzonego mu władztwa publicznego, ponadto działa nie tylko w interesie stron, ale także w interesie publicznym, zapobiegając mogącym powstać sporom⁸⁵. Wykonując swój zawód ma obowiązek postępować zgodnie z zasadą, że dokonywanie czynności to nie tylko jego prawo, ale przede wszystkim ustawy obowiązek⁸⁶. Te cechy obce są natomiast innym przedsiębiorcom.

Nałożony na notariusza obowiązek współdziałania z organami państwowymi wynika z podwójnej roli, jaką spełnia, to jest osoby będącej prawnikiem profesjonalistą, a także osoby, której powierzono funkcje publiczne⁸⁷. Uważam, że w związku z tym, iż notariusz pełni powierzone

⁸³ Art. 81, 84 i 86 pr. o not.

⁸⁴ Projekt ustawy z dnia... o zmianie ustawy – Prawo o notariacie, ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. Szerzej na temat G. Bieniek, *W sprawie nowych uprawnień notariusza*, [w:] *III Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej. Referaty i opracowania*, red. R. Szytk, Warszawa-Kłuczbork 2006, s. 15-39. Autor porusza ciekawą kwestię notariusza jako mediatora. W literaturze wskazuje się także na inne czynności, których dokonanie mogłoby zostać powierzone notariuszom, np. zarząd spadku nieobjętego czy nadawanie klauzuli wykonalności aktom notarialnym stanowiącym tytuły egzekucyjne, zob. M. K r ó l, *Notariusz de lege ferenda...*, s. 87-88.

⁸⁵ G. B i e n i e k, *W sprawie...*

⁸⁶ § 19 Kodeksu Etyki Zawodowej Notariusza.

⁸⁷ Podkreślono to na XXII Międzynarodowym Kongresie Notariatu Łacińskiego w 1998 r. w Buenos Aires, podaje za: Cz. W. S a l a g i e r s k i, *Pozycja notariusza...*, s. 193.

mu przez państwo funkcje publiczne, nie może być traktowany za podmiot wyłącznie prywatny⁸⁸. Stąd też jego pozycja w państwie jest specyficzna, odmienna od pozycji innych osób prowadzących działalność gospodarczą.

W świetle tego trudno zgodzić się z głoszonymi coraz częściej poglądami, że odrębny zawód notariusza nie jest potrzebny i lepsze byłoby połączenie w jeden trzech zawodów prawniczych: adwokata, radcy prawnego i notariusza oraz likwidacja odrębnego notariatu⁸⁹. Według pomysłodawcy po zdaniu egzaminu uzupełniającego adwokaci mogliby wykonywać czynności notarialne, a notariusze – adwokackie i w ten sposób usługi zarówno adwokatów, jak i notariuszy stałyby się bardziej dostępne. Należy zauważyć, że mianowanie adwokatów notariuszami nie jest nowością w Europie. Otóż w niektórych rejonach Niemiec adwokaci równoległe wykonują zawód notariusza (są to tak zwani *Anwaltsnotare*). W Polsce przynajmniej dzisiaj taka sytuacja jest jeszcze trudna do wyobrażenia.

Wracając do obowiązującego w Polsce stanu prawnego, uważam, że ustawodawca, porządkując terminologię prawniczą i chcąc rozstrzygnąć problem, które podmioty uznać za przedsiębiorców, a którym odmówić tego przymiotu, posłużył się najprostszym rozwiązaniem i status przedsiębiorcy przyznał także i tym, którzy wykonują w sposób zorganizowany i ciągły zarobkową działalność zawodową, nie uwzględniając przy tym ich cech specyficznych. Powstał jednak problem z notariuszami, którzy nie są do końca ani podmiotami prywatnymi, choć działają na własny rachunek, ani też publicznymi, choć obdarzeni są zaufaniem publicznym i tworzą dokumenty urzędowe⁹⁰. Niewątpliwie specyfika tego zawodu wyraża się w jego dwoistej naturze, łączącej w sobie elementy publiczności i prywatnoprawnej⁹¹. Trudno jednak pogodzić ze sobą cechy charakterystyczne dla osoby zaufania publicznego, funkcjonariusza publicznego,

⁸⁸ Tak też T. Ereciński, *Kilka uwag...*, s. 44.

⁸⁹ Taką propozycję przedstawił Filip Wejman, zob. I. Walencik, *Propozycje radykalnych zmian na rynku usług prawnych*, Rzeczpospolita z dnia 24 lutego 2007 r., nr 47.

⁹⁰ Zob. W. Bóć, *Wokół statusu...*, 22-28.

⁹¹ Zob. W. Popiołek, *Jaki notariat...* Autor trafnie, moim zdaniem, stwierdza, że szczególny status notariusza polega za tym, że kompetencje notariusza traktowane są jako urzędowe (publiczne), mimo że realizowane są w strukturze prywatnoprawnej.

ze statusem osoby prowadzącej działalność gospodarczą. Za słuszny uznaje pogląd P. Marquardta, że brak akceptacji dla traktowania notariusza jako „zwykłego przedsiębiorcy” nie wynika z oceny konsekwencji prawnych posiadania statusu przedsiębiorcy, ale raczej z aksjologicznej niezgody pomiędzy przyznaniem notariuszowi statusu osoby prowadzącej przedsiębiorstwo i roli *sui generis* funkcjonariusza publicznego⁹².

Jednoznaczne określenie pozycji notariusza w Polsce jest bardzo trudne. Prowadzi on działalność na własny rachunek i we własnym imieniu, ale działa też w interesie publicznym, uczestniczy w obrocie gospodarczym i jest jednocześnie gwarantem bezpieczeństwa tego obrotu. Skoro jednak ustawodawca uznał go za przedsiębiorcę⁹³, to należy, moim zdaniem, przyjąć, że jest przedsiębiorcą nietypowym, można pokusić się o stwierdzenie, że szczególnym, bo też i osobą zaufania publicznego, która w zakresie swoich uprawnień korzysta z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym⁹⁴, natomiast wykonywana przez niego działalność nie jest typową działalnością gospodarczą.

⁹² P. Marquardt, *Notariusz – przedsiębiorca*, PUG 2004, nr 11, s. 20.

⁹³ Wydaje się jednak, że ustawodawca powinien dostrzec szczególną rolę notariusza i wprost postanowić, że nie jest on przedsiębiorcą.

⁹⁴ Zob. M.Z. Król, *Notariusz de lege ferenda...*, s. 83 i nast. Autorka słusznie, moim zdaniem, stwierdza, że wizerunek notariusza jako przedsiębiorcy musi być zmodyfikowany i ograniczony zadaniami w służbie społeczeństwu. Ciekawy i – moim zdaniem – niezwykle trafny pogląd wyraził też W. Popiołek (*Jaki notariat...*). Autor stwierdził, że należy sprzeciwiać się stereotypowi rzekomo naturalnej sprzeczności interesów notariusza funkcjonującego jako „przedsiębiorca” i jego klientów, prowadzącej, z natury rzeczy, do podważenia wiarygodności i publicznego zaufania. O zaufaniu przesądza rzetelność, profesjonalizm i bezstronność, a nie formalny status przedsiębiorcy.